पौर आत्रेयः।अश्विनौ। अनुष्टुप्।

यदद्य स्थः परावति यदर्वावत्यश्विना।यद्वा पुरू पुरुभुजा यदन्तरिक्ष आ गतम्॥ ५.०७३.०१

अश्विना- हे अश्विनौ प्राणेशनशक्तिभूतौ। यत्- यदि। अद्य- इदानीम्। परावति- दूरे नभसि। स्थः- भवथः। यत्- यदि। अर्वावति- सन्निकृष्टे भूदेशे। स्थः- भवथः। यत्- यदि। अन्तरिक्षे स्थः। यद्वा- अथवा। पुरु- बहुदेशेषु स्थः। तस्मात् सर्वस्मात्। आ गतम्- आगच्छतम्॥१॥

इह त्या पुरुभूतमा पुरू दंसांसि बिभ्रता।वरस्या याम्यध्रिगू हुवे तुविष्टमा भुजे॥ ५.०७३.०२

इह- अत्र। त्या- तौ। पुरुभूतमा- अतिशयेन बहुभावनास्थौ। पुरु- प्रभूतानि। दंसांसि- दर्शनानि। बिभ्रता- धारयन्तौ। वरस्या- वरणीयौ। यामि- प्रपन्नोस्मि। अध्रिगू- अधृतगमनौ। तुविष्टमा- अतिशयेन बहुरूपौ। भुजे- भोगाय। हुवे- आह्वये॥२॥

ईर्मान्यद्वपुषे वपुश्चक्रं रथस्य येमथुः।पर्यन्या नाहुषा युगा मह्ना रजांसि दीयथः॥ ५.०७३.०३

ईर्मा- प्रेरकस्य। वपुषे- शोभायै। अन्यत्- एकम्। वपुः- तेजोवत्। चक्रम्। रथस्य। येमथुः- नियमितवन्तौ। अन्या- इतरं चक्रम्। नाहुषा युगा- मनुष्यकालान्। मह्ना- महिम्ना। रजांसि- लोकान्। दीयथः- गच्छथः। एकं दिव्यायैकं मानुषायेति भावः॥३॥

तदू षु वामेना कृतं विश्वा यद्वामनु ष्टवे।नाना जातावरेपसा समस्मे बन्धुमेयथुः॥ ५.०७३.०४

विश्वा- व्याप्तौ। यत्- येन। अनु ष्टवे- अनुस्तौमि। एना- तेनानेन। सु- सुष्ठु। वाम्- युवाभ्याम्। कृतम्- कर्म रचितं भवति। नाना जातौ- बहुधोत्पन्नौ। अरेपसा- अदोषौ। अस्मे- अस्मभ्यम्। बन्धुम्। सम्- सम्यक्। आ- समन्तात्। ईयथुः- गमयथः॥४॥

आ यद्वां सूर्या रथं तिष्ठद्रघुष्यदं सदा।परि वामरुषा वयो घृणा वरन्त आतपः॥ ५.०७३.०५

यत्- यदा। सदा- सर्वदा। वाम्- युवयोः। रघुष्यदम्- अनायासगमनम्। रथम्- लक्ष्यप्रापकगतिप्रतीकभूतं वाहनम्। सूर्या- उषाः। आ तिष्ठति- आस्थितवती। तदा। वाम्- युवाम्। अरुषाः- रोचमानाः। घृणा- दीप्ताः। वयः- गतिशीलाः। आतपः- तापयित्र्यो दीप्तयः। परि वरन्ते- परितो वृण्वन्ति। अश्विनौ प्राणेशनशक्तिप्रतीकौ। उषा विद्या। अश्विनौ पूरकरेचकभूतौ। उषा हि कुम्भकभूता विद्या ॥५॥

युवोरत्रिश्चिकेतति नरा सुम्नेन चेतसा। घर्मं यद्वामरेपसं नासत्यास्ना भुरण्यति॥ ५.०७३.०६

सुम्नेन- सुखेन। चेतसा- चित्तेन। युवोः- युवाम्। नरा- नेतारौ। अत्रिः- अग्न्युपासकः। चिकेतति- बुद्ध्यति। वाम्- युवयोः। अरेपसम्- अदोषम्। धर्मम्। नासत्या- हे सत्यस्वरूपावश्विनौ। आस्ना- आस्येन मन्त्रेणेति भावः। भुरण्यति- प्राप्नोति ॥६॥

उग्रो वां ककुहो ययिः शृण्वे यामेषु संतनिः। यद्वां दंसोभिरश्विनात्रिर्नरावावर्तति॥ ५.०७३.०७

यत्- यदा। नरौ- हे नेतारौ। वाम्- युवाम्। अश्विनौ- प्राणेशनशक्तिभूतौ। दंसोभिः- दर्शनैः। अत्रिः- ऋषिः। आववर्तति- आवर्तयति तदा। उग्रः- उद्गूर्णः। वाम्- युवयोः। ककुहः- उच्छ्रितः। ययिः- गन्ता। संतनिः- सन्ततगमनो रथः। यामेषु- मार्गेषु। शृण्वे- श्रूयते ॥७॥

मध्व ऊ षु मधूयुवा रुद्रा सिषक्ति पिप्युषी। यत्समुद्राति पर्षथः पक्वाः पृक्षो भरन्त वाम्॥ ५.०७३.०८

मधुयुवा- माधुर्यमिश्रकौ। रुद्रा- द्रवन्तौ। मध्वः- माधुर्यम्। पिपुषी- प्याययती सद्भावना। सिषक्ति- सेवते। समुद्रा- विषयवासनामयं चित्तसमुद्रम्। अति पर्षथः- अतिपारयथः। वाम्- युवयोः। पक्वाः- पक्वानि। पृक्षः- हव्यानि। भरन्त- यजमाना भरन्ते ॥८॥

सत्यमिद्वा उ अश्विना युवामाहुर्मयोभुवा। ता यामन्यामहूतमा यामन्ना मृळयत्तमा॥ ५.०७३.०९

अश्विना- प्राणेशनशक्तिभूतौ । युवाम् । मयोभुवा- आनन्दकरौ । इति । सत्यम्- सत्यमेव । आहुः- अब्रुवन् । ता- तौ । यामन्- मार्गे । यामहूतमा- मार्गे साहाय्यायाहूतौ । यामन्- मार्गे । आ- आभिमुख्येन । मृळयत्तमा- अतिशयानन्दकरौ ॥९॥

इमा ब्रह्माणि वर्धनाश्विभ्यां सन्तु शंतमा। या तक्षाम रथाँ इवावोचाम बृहन्नमः॥ ५.०७३.१०

या- यान् । रथानिव । तक्षाम- तनूकुर्मः । इमा- त एते । ब्रह्माणि- मन्त्राः । वर्धना- वर्धमानाः । अश्विभ्याम्- प्राणेशनशक्तिभूताभ्याम् । शंतमा- शङ्कराः । सन्तु- भवन्तु । बृहत्- महत् । नमः- वन्दनम् । अवोचाम- वदामः ॥१०॥

७४ पौर आत्रेयः।अश्विनौ। अनुष्टुप्, ८ निचृत् ।

कूष्ठो देवावश्विनाद्या दिवो मनावसू। तच्छ्रवथो वृषण्वसू अत्रिर्वामा विवासति॥ ५.०७४.०१

मनावसू- मननसम्पद्वन्तौ । अश्विना- प्राणेशनशक्तिभूतौ । अद्य- इदानीम् । देवौ- द्योतनशीलौ । दिवः- नभस आगत्य । कूष्ठः- भूमौ स्थितौ । वृषण्वसू- सम्पद्वर्षकौ । तत् । श्रवथः- शृणुथः । अत्रिः- अग्न्युपासकः । वाम्- युवाम् । आ विवासति- परिचरति ॥१॥

कुह त्या कुह नु श्रुता दिवि देवा नासत्या।
कस्मिन्ना यतथो जने को वां नदीनां सचा॥ ५.०७४.०२

कुह- क्व । त्या- तौ । कुह- क्व । श्रुता- श्रुतौ । दिवि- नभसि चित्ताकाशे वा । देवा- द्योतकौ । नासत्या- सत्यस्वरूपावश्विनौ । कस्मिन् । जने । यतथः- यत्नं कुरुथः । कः । वाम्- युवयोः । नदीनाम्- अपां मूलशक्तिधाराणाम् । सचा- सह भवति ॥२॥

कं याथः कं ह गच्छथः कमच्छा युञ्जाथे रथम्।
कस्य ब्रह्माणि रण्यथो वयं वामुश्मसीष्टये॥ ५.०७४.०३

कम्। याथः। कम्। गच्छथः- सरथः। कम्। अच्छा- अभिलक्ष्य। रथम्। युञ्जथे- योजयथः। कस्य। ब्रह्माणि- मन्त्रान्। रण्यथः- रमयथः। वयम्। वाम्- युवयोः। इष्टये- सदेषणायै। उश्मसि- कामयामहे ॥३॥

पौरं चिच्छ्युदप्रुतं पौरं पौराय जिन्वथः। यदीं गृभीततातये सिंहमिव द्रुहस्पदे॥ ५.०७४.०४

पौर- पूरकौ। पौरम्- पूरकम्। द्रुहस्पदे- मृगयायां निर्गमनाय गर्जन्तम्। सिंहमिव स्थितं मेघम्। उदप्रुतम्- उदकप्लुतं मेघम्। गृभीततातये- गृहीतयज्ञसन्तानाय। पौराय- पूरकाय। जिन्वथः- प्रेरयथः ॥४॥

प्र च्यवानाज्जुजुरुषो वव्रिमत्कं न मुञ्चथः।
युवा यदी कृथः पुनरा काममृण्वे वध्वः॥ ५.०७४.०५

च्यवानात्- कम्पमानात्। जुजुरुषः- जीर्णात्। वव्रिम्- हेयं पुराणं रूपम्। अत्कम्- कवचम्। न- इव। मुञ्चथः- विमोचयथः। यदि- यदा। पुनः। युवा- तरुणम्। कृथः- अकुरुतम्। तदा। वध्वः- तत्पत्न्याः। कामम्। आ ऋण्वे- प्राप्तवान् ॥५॥

अस्ति हि वामिह स्तोता स्मसि वां संदृशि श्रिये।
नू श्रुतं म आ गतमवोभिर्वाजिनीवसू॥ ५.०७४.०६

इह- अत्र देवयजनदेशे। वाम्- युवयोः। हि- खलु। स्तोता। अस्ति- भवति। श्रिये- श्रेयसे। वाम्- युवयोः। संदृशि- संदर्शने। स्मसि- भवेम। वाजिनीवसू- सम्पद्वन्तौ। मे- मम स्तुतिं। श्रुतम्- श्रुत्वा। नु- क्षिप्रम्। अवोभिः- रक्षाभिः। आ गतम्- आगच्छतम् ॥६॥

को वामद्य पुरूणामा वव्रे मर्त्यानाम्। को विप्रो विप्रवाहसा को यज्ञैर्वाजिनीवसू॥ ५.०७४.०७

पुरूणाम्- बहूनाम्। मर्त्यानाम्- मनुष्याणां मध्ये। कः। विप्रः- मेधावी। विप्रवाहसा- मेधाविधारकौ। यज्ञैः- मखैः। वाजिनीवसू- सम्पद्वन्तौ। वाम्- युवाम्। अद्य- इदानीम्। कः। वव्रे- सम्भजते ॥७॥

आ वां रथो रथानां येष्ठो यात्वश्विना। पुरू चिदस्मयुस्तिर आङ्गूषो मर्त्येष्वा॥ ५.०७४.०८

वाम्- युवयोः। रथः। रथानां येष्ठः- रथानां मध्ये अतिशयगतिः। अश्विना- हे अश्विनौ। आ यातु- आगच्छतु। अस्मयुः- अस्मत्कामः। आङ्गूषः- मन्त्रमयः। मर्त्येषु- मनुष्येषु। पुरु- बहुशत्रून्। तिरः- तिरस्करोति ॥८॥

शमू षु वां मधूयुवास्माकमस्तु चर्कृतिः। अर्वाचीना विचेतसा विभिः श्येनेव दीयतम्॥ ५.०७४.०९

मधूयुवा- हे मधुरौ। अस्माकम्- नः। चर्कृतिः- कर्म। सु- सुष्ठु। शमु- शान्तिकरम्। वाम्- युवयोः। अस्तु- भवतु। अर्वाचीना- अस्मदभिमुखौ। विचेतसा- विशेषचित्तवन्तौ। विभिः- प्राणाश्वैः। श्येनेव- श्येनाविव। दीयतम्- आगच्छतम् ॥९॥

अश्विना यद्ध कर्हि चिच्छ्रुथ्यातमिमं हवम्। वस्वीरू षु वां भुजः पृञ्चन्ति सु वां पृचः॥ ५.०७४.१०

अश्विना- हे अश्विनौ। कर्हिचित्- कुत्रापि स्थितौ। इमम्- एतत्। हवम्- आह्वानम्। श्रूयाताम्- शृणुतम्। पृचः- स्तोतारः। वाम्- युवयोः। वस्वीर्भुजः- दिव्यभोगान्। सु- सुष्ठु। पृचन्ति- सम्पर्चयन्ति ॥१०॥